

Ur Vifolka härads dombok

*Ur A1a:1 Vadstena landsarkiv – kompletterat med renovationerna i Göta hovrätt
avskrivet av Henrik Mosén*

Kopiera texten efter behag – men hänvisa till mig som gjort utdragen och var ni hämtat texterna

s 205, **1618 den 16 april**, tingades vid Liunga uti häradshövdingens ädle och välbördig Suen
Somes, samt häradsfogdens välaktat Peeder Erichsons närvaro

Nämnden – ut Supra

s 205

Kom Peder Nielson i Uddarp och begärde av nämnden att honom måtte tillstått bliva, att han nu fäste en tolvmannaed för det vitesmål han hade på sig från Simons hustru i Kulla. Så alldenstund han till ingen bekännelse haver velat låta sig beveka, ej heller hade man sådana fullkomlig skäl att häradsnämnd honom fälla kunde, därför så blev honom hans begäran i så måtto efterkommen, och fäste samma ed till nästa ting.

s 206

Niels i Hablarp kallade Niels i Sperringe fram, som ville kännas en ung häst ifrån honom och sade sig hava honom uppfött. Men förb.d Niels i Sperringe framlade goda vittnesbrev ifrån Småland, som honom handlat samma häst. Därför dömdes han Niels i Sperringe till och Niels i Hallarp ifrån.

s 206

Håkan Anderson i Luntan hade lockat och belägrat sina medtjänarinna Ingeborg Andersedott b.d henne med barn rätt och icke till äkta taga ville. Fältes till 40 mkr.

s 206-207

Samma dag talade Byge i Siögesätter till Erich i Lagesätter välb Niels Claesons landbo till Eedby, och lade honom fullkomlig till att han var fader åt det barn, som hans hustru för 5 år sedan fött hade, oansett att han allt utrett havat känt barnet för sitt eget. Härtill nekade Erich och hustrun sammaledes hårdeligen. Så alldenstund Byrge icke strax vedersakade barnet utan så länge efter, ty frågades nämnden vad de honom döma ville eller kunde? Svarandes att Byrge var en ålderstigen man, och esom oftast huekar? med sitt tal likast ett barn på nytt, därför tyckte dem likast vara att med denna sak uppsätta till nästa ting. Uti medlertid må Byrge sig bättre huxa?, om Erich skulle äntligen gå lag eller ej? eller och att Byrge faller till bönen och bedes före.

s 207

Lasse Olson i Wijby, en knekt under Ingolf Benchtzsons fana, kärade till Lasse i Haddebo, att han hade tillfogat honom ett fulsare förlidena Matthesmässo på resan ifrån Norrköping och huggit ena yxe uti hans händer inuppå inälvorna, vilket Lasse icke förneka kunde. Därför fälltes han till 20 mkr efter det 6 Cap Såram.Bl. till 3skiftes, hopmanne, målsägande och härade.

s 207

Hade och förb.te Lasse Olson tillfogat Lasse i Haddebo 4 blånader och blodvite, som gode män synt och sett hade, och fälltes förty till 12 mkr till 3skiftes, efter det 10 Cap Såram.Bl.

s 207

Lasse Skräddare i Kårarp hade förliden Julehelg, kommit till Niels Skomakare i Liunga och druckit tillhoppa, och lyktades därmed att Lasse slog Nielses hustru vid örat, fälltes till 3 mkr till 3skiftes, efter det 13 Cap Såräm.BI.

s 207

Hyppinge skattegård uppbjöd häradsfogden första gången på Sveriges kronas vägnar, efter målsäganden icke framkommer och rättigen av honom göra vill.

s 208

Niels Person i Karleby hade slagit Håkan Benchtzson sin granna ett blodvite, fälltes till 3 mkr till skiftes.

s 208

Joen i Wasa välb Hans Claesons landbo till Åresta hade för någon tid sedan slagit Kerstin i Rockarp en änka två gånger, för det hon gick till honom och ville känna sitt bortkomna får hos honom. Första gången slog han henne emellan händerna 2 slag. Den andra ett slag över armen. Fältes till 9 mkr till 3skiftes husbonde, henne och härade.

s 208, **1618 den 19 juni**, hölls ting vid Liunga övervarande häradsfogden välaktat Peder Erichson.

Nämnden

Joen i Bredegården	Lasse i Skoneberg
Håkon i Gudhem	Måns i Wästerlösa
Peer i Drusetorp	Knut i Malan
Anund i Gustingsbo	Sone i Winnö
Lasse i Söreby	Niels i Skoneberg
Måns i Bragsta	Anders Olson i Torpa

s 209

Samma dag kom åter för rätten Byrge i Himelsby och talade till Lasse i Torpa, för sina dotter, som uppebeskrivit står, och lät sig icke nöja med de tio daler som gode män mäklade dem emellan. Så på det han måtte honom en gång kvitt bliva, därför utlovade han honom sexton dal.r och blev så av sagt att vill han icke därmed sig åtnöja låta så skall han icke få en fyrich förrän han vädja vill under en lagmansdom.

s 209

Framkallades samma dag Byrge i Siögesätter som hade vijdt Erich i Lagesätter för sina hustru, och sagt att han var fader åt det barn hon fick. Och frågades om han ännu stod vid samma mening, eller han ville falla tillfögo och bedes för? Han svarade att han ännu så nu som tillförende lägger honom det fullkomligen till. Än värades han, att efter han var en gammal man så skulle hans ära stå i fara om den andra lag ginge, vilket vore på hans livsdagar, en ond ände. Den person jag intet på sade han, lät man honom fästa lag. Så fäste b.te Erich en 12manna ed till nästa ting för samma tillmäle.

s 209-210

Före.ne Byrge i Sögesätter kallade Erich i Kåregården en tjuv inför rätten, fälltes till 3 mkr för läpagäld efter det 43 Cap Ting.B. till 3skiftes.

s 210

Joen i Kolsta hade nyligen sålt två bodar utan den gård han besitter. Blev förty av sagt att skall vara förpliktat att uppbygga de två bodarna igen, bättre och icke sämre innan Michaelis, vid sina 40 mkr efter Nyköpings stadgan Anno 1537 och Konung Carls husesynsordning.

s 210-212

Samma dag kommo några bönder ifrån Småland, boandes i Gränna S [”Grända” i originalet] nämligen Knut i Tuggarp, Amund i Boary, Måns i Långalijd, Lasse i Tuggarp och Niels i Gissgården, och klagade till några bönder i Möleby nämligen Niels i Skattegården i Möleby, anders Månsson i Norragården knekt och Måns Nielson ibm och knekt, att de hade dem illa överilat med hugg och slag förliden vinter, då de reste ifrån Norrköping Påuelmsässa marknad. Och hände sig så att de kommo till före. ne Möleby att beta sina ökar i Klockaregård och då ville draga sina reso, blivo några av dem efter. När Knut i Tuggarp såg det, stannade han med sin ök i vägskälet, västra sidan om bron, och Amund i Boery. Då kom Niels i Skattegården och frågade Amund vilken hörer du till, eller vad vill du? Så steg Knut fram klappade honom på brystet och bad han villa lata dem fara med frid. Så lop han upp igården, och kllade [sic!] på de andra som föreskrivna stå, de där voro församlade uti ett Collatz. Då kommo de åter ut och flere deras dryckesbröder överfölo dem med gruvelig hugg och slag, så att Amunds näsa blev tvärs avslagen med en tizdel, där uttogs elva ben, honom till evärdeligt lyte, såsom och ett häftigt slag över armen. Sedan överfölo de en annan av deras sällskap förb. te Niels i Gissgården b. d honom slgo de hugg på hugg, som han själv sade, item Måns i Langalijd, en nagel av hans finger. Item fick en piga ett slag, så att hon gick omkull. Nu ville ingen av dessa tre bekänna vilkendera som slog så illa, ej heller kunde Småländingarna känna dem, ty de voro främmande, allenast ände de Niels frö största upphovet till detta slagsmål, som sig så åbar med dem som sagt är. Därför frågades de tolv vad de härom domma ville eller kunde? De svarade att alldenstund dessa äre visse, som nämnda äro, därför dömde de så att de skola svara till dessa åkommor alla kunno de om sider några flere med sig finna som hulpå till att slå, så skola de vara lika med dem i böterna.

Vad Amunds skada vidkom fälltes de för avhugget till 20 mkr till 3skiftes för sårålet och 12 mkr för lytet, målsägandens egen sak, och förlika sig med honom om dagsverken.

Vad Niels i Gissgården [Jisgården i renovationen] belangar som sade sig så många hugg bekommit hava, därpå hade han ingen synavittne, utan Knut i Tuggarp hade sett på honom en blånad, där fältes de efter till 3 mkr. Måns i Långalid tillgav sin sak, och pigones fader Knut i Tuggarp krävde intet på hennes skada. Dock skola de alla tre giva Amund för samma sin fångna skada 16 dal.r och intet hava där mer att kräva, ej eller yrka på.

s 212-213

Peer Nielson i Uddarp skulle nu hava gått sin utfästa lag för Simons hustru Kulla, och icke kunde bekomma sina lagmän tillfyllest. Skulle förty vara fält åt sakenne, efter det 19 Cap Ting. B. men efter hans husbonde fogde välaktad Peder Anderson till Tokanäs honom icke hart strängde nu att göra någon ed efter han sig högt beklagade, att han hade icke råd giva sina lagmän ena måltid mat. Därför dem icke bekomma kunde. Därföre gavs honom ännu till överflöd tid och stund till nästa ting, och då gålag eller bliva fälter.

s 213

Tingställes Oluf Blåsare i Gothelösa och Oluf Stare i Draesta hava druckit tillhopa i Gothelösa och brukat onyttig mind var på annan, och Blåsaren sade till Stara, du åst en tiuf, du har skjutit överhetens harar, och då de härom så trätte blev det uppenbart att då Oluf Stare var ofelig för ett kvinnfolk han hade belägrat gingo de tillhopa ned uti en haga där drucko de och åto. Sedan gingo de uti en annan haga där fingo de se en hare, den sköt strax Oluf Stare, flådde och fick Oluf Blåsare, där kokade hans hustru harann och åto honom upp. Ändock Staren fick intet med. Så alldenstund de hade båda varit i fläck och farnötho stulit gömt och ätit. Därför höllo de tolv dem lika goda och, och böta höga överheten ett par oxar båda. Oluf Stare sin ryttmästare Oluf Blå. Konungenom allena.

s 213-214

Tingställes samma dag Anders Olson i Stora Liunga för ett rykte han var kommen, att han skulle hava anhänt sin granne Oluf Person i ena vadmalskåpa och ett par byxor, så goda tillhopa som 3 mkr. Men han nekade härtill hårdeligt, och voro samma palter inkastade uti Månsses ladu i Södra gården, och Mans sade att han såg honom löpa fram om sin ladu, och kasta något därin på samma stund då detta bortkom. Så efter det icke mer var gavs honom lov att fria sig å nästa ting själv sjätte, om han gitter.

s 214

Tyres i Rycketorp hade slagit Anderses hustru i stora Liunga en pust, fälltes till 3 mkr 3skiftes efter det 13 Cap Såråmåle Bl.

s 214

Till yttermera visso och bättre förnäring att allt detta således uppå häradstingen i tu år efter lag och stadgar, ranskatt avdömt är som föreskrivit står, trycker jag Lars Joenson i Karshult mitt samt häradssegnete här nedan under Actum ut Supra.

s 216, **1618 den 19 oktober**, tingades vid Liunga, övervarande häradshövdingen välb Swen Some samt häradsfogde Anders Gode Peder Erichson och Jonas Pederson.

Nämnden

Peer i Drusetorp	Lasse Månson i Skoneberg
Håkon i Gudhem	Niels Jönson ibm [ibm jämfört med ovan - Skonberga]
Amund i Gustingsbo	Mans i Bragsta
Knut i Målan	Lasse i Höke
Peer i Eekeberg	Anders i Torpa
Lasse i Sörby	Erich i Skoneberga

s 216 [mycket i pärmen i originalet]

Samma dag kom för rätten Per Nielson i Uddarp med dessa sina lagmän: Joen i Mon, Erich i Trampillamo, Arfuid i Åkebo, Håkon i Slättmo, Niels i Berg, Jöns i Nybbile, Peer i Torkilsbo, Anders i Lumparp, Joen i Nackabo, Aruid i Snarsätter och Lasse i Holboquarnen, och ville nu gå sin lag, och eden gavs honom upp efter det 24 Cap uti Ting.B.

s 216-217

Erich i Lagesätter kom för rätten med sina lagmän och ville nu sin lag för det tillmål som Byrge i Siögesätter till honom hade den 16 Aprilis och den 19 jni, för sina hustrus skull Kirstin b.d. Då såthes [sattes] all medel till att han sig bekänna ville om han saker var_ och icke gå lag emot sitt samvet, men det var fåfängt. Han sade, jag är icke skyldig. Så voro där några som sade att barnet skulle vara honom likt, och att Erich hade givit kvinnan penningar till hennes kyrkogång så bekände han väl att han henne penningar givit hade. Dock icke utan för hennes arbete, för dessa orsaks skull stigo lagmännerna tillbaka och både mena skulle sätta kvinnona i häkte, att hon skulle sig bekänna, och barnet framkomma nåtte å nästa ting.

s 217-218

Ställes för rätten Öiebro och Möleby mjölnare för deras stora tolkar [tullkar] skull som hos dem funnos, och förra tinget prövat blev att de skulle härtill svara välaktat Jonas Pederson uppå ståthållarens ädle och välbördige Lindorm Ribbings vägna. Härtill svarade Öiebro mjölnare med stort högmod viljandes författa sina tolkar, att de voro rätta. Därför spordes nämnden om de samma tolkar och gilla kunde. De svarade att de icke allenast dem ogillade, utan och att de skulle följa straff med helst medan de så grenwindeligen(?) deras onda sak förfäkta och försvara ville, och mångom man där igenom stor orätt skedd var. Och kunna för dessa orsak skull icke fria deras 40 mkr vardera som orätta tolkar hade och brukade. Mjölnarnas namn dessa: Lasse Ingemansson, Germund i Pinan, Måns oenson, Lars och Suen Person men Per Ingemanson och Swen på Öhen [Öna] välbördig Erich Jöransons landbo ville intet låta see deras tolkar. Hölles likaväl lika uti böter med de andra och denne bott? höga överheten allena. Vad Möleby mjölnare vidkommer som orätta tolkar hade så föllo de strax till föga då tullkaren ranskades och utlovade där de sig i så måtto försett hade att de sig inte ville träta låta, och de orätta tolkar icke mer bruka. Därför förskjutes de med böterna denna gången.

s 218

Joen Benchtson i Torpa hade tillfogat sin granne Måns Joensson ett blodvite i huvudet. Fälltes till 3 mkr till 3skiftes efter det 10 Cap Såråmåle Bl.

s 218

Anders Olson i stora Liunga hade fäst en 6mannaed för några palter som förra tinget ransakat blev. Kom nu fram med sina lagmän Peer i Sperringe, Oluf ibm, Oluf i Draesta, Harald i Sonarp och Måns i Bkiugarp fullbordade lagen.

s 219

Bench Ingeldson i stora Skoneberga F Märites landbo på Valsta hade lockat och med barn rått sina medtjänarinna Anna b.d och ej till äkta taga ville. Fälltes till 40 mkr till 34skiftes Konungssaken Hosbonden 2 daler härade och hhövdinge tredje efter det 3 Cap Giftermal.B.

s 219

Måns i Rockarp och Hanses hustru i Löfåsen Mariet b.d voro komna i vapnenskipte något för Erichmässan på Rockarpa gård och för.na kvinna stack honom genom låret med en Junga ett gräseligt sår och ett slag över halsen med en staver. Fälltes till 20 mkr för fulsåret och 3 mkr för de andra åkommorna till 3skiftes efter det 6 och 10 Cap Såräm.B.

s 219

Hade och för.ne Mans tillfogat henne ett köttår under armen och ett blodvite vid örat. Fälltes för såret till 6 mkr och blodvitet till 3 mkr. Item en blånad över handen till 3 mkr till 3skiftes efter börb.te Cap.

s 220, **1618 den 7 december**, stod ting vid Liunga uti häradsfogdens välaktat Anders Godes närvaro

Nämnden – Ut Supra

s 220-221

Samma dag tingfördes en kvinna Brita Simonsdotter b.d, Byrge trumeslagares hustru i Öiebro, vilken var beryktat av en tjuv Anders Månsson b.d att han henne tre resor besovit, och i så måtto med henne hor bedrivit hade, som skedde den 13 Novembris näst förliden på gullbergs härads ting, där han för sin brott blev sagd ifrån livet. Vilka sina synd han nu offentligen henne åhörande bekände, men hon nekade här till aldeles och han jakade... etc. [...] Till allt detta nekade hon allt utav och sade han ljög på henne. Undantagandes det hon blev upptagen med honom. Blev förty av sagt hon skulle föras till Wastena slott och där sättas i fängelse att hon till bekännelse komma måtte.

s 221-222 [enl hel del mot slutet tillagt från renovationen pga fragmentariskt original]

Erich i Lagasätter kom åter för rätten med sina lagmän för detta ryktesmål som Byrge i Siögesätter hade honom förekastat, nämligen att han skulle vara fader åt det barn som Byrges hustru för fem år sedan fött hade, som förra uppå tre ting ransakat är, och begärde han måtte få gå sin lag här före, som han fäste den 19 juni förliden, vilken laggång honom blev den 19 Octobris förhållen därför att barnet sades vara honom mycket likt. Nu hade han fram för rätten samma pigabarn och kunde dock icke dömas honom likt vara, såsom Erichs egen dotter jämnstor vid dessa vara, och hos henne stod. Därför stigo hans lagmän fram och sade att de änteligen ville gå lag med honom, men de blevo med hösta flit förmante och varnade att de skulle se sig visligen före, att de icke gingo orätt lag, och således bliva ”skempde” till salighet och ära. Då togo de Erich med sig ut och in förmanandes honom vad han om sig själv säga ville, så komma de alla samtigen och med en mun sade de ville gå lag med honom. Så alldenstund ingen annor bekännelse här tilldags av honom skedd är, än att han skulle där före fri vara. Därför blev honom efterlåtitt att gå sin lag och själv stå sin fara [fahara] om här finnas något fel. Hans lagmän dessa: Hindrich i Mathem, Joen ibm, Oluf i Kolsarp, Oluf i Gebo, Joen i Nackabo, Måns i Harg, Jöns i Hyppinge, Måns Joenson i Harg, Lasse i Kilarp, Lasse Nielson i Bänarp och Joen i Moo.

Fines Anni huius

*Ur A1a:1 Vadstena landsarkiv – kompletterat med renovationerna i Göta hovrätt
avskrivet av Henrik Mosén
Kopiera texten efter behag – men hänvisa till mig som gjort utdragen och var ni hämtat texterna*
